

A Lipták ház és lakói

Füredi beszélgetés Daváhüigijn Ganbold-dal

Ganbold a Dalai Lámával...

A Magyar Fordítótársaság a több mint száz éves balatonfüredi Liptákvillában kapott otthont. A felújított épület 1998. januárjában nyitotta meg kapuit azon külföldi műfordítók előtt, akik magyar nyelvű irodalmi, művészeti, társadalomtudományi műveket fordítanak idegen nyelvre. A csodálatos környék, a korszerű technikával felszerelt ház – bár nyomokban mindenütt érezhető az eredeti ház hangulata – és a Fordítótársaság Alapítvány által odaítélt ösztöndíj kiváló munkakörülményeket nyújt. (Barátság 1997/5. szám)

A ház bővülésével a padlásrész is beépült, a magyar fordítók is (bár ösztöndíj nélkül) lehetőséget kaptak az itteni munkára. Így kerültem én is a Lipták Házba, ahol olyan emberekkel ismerkedtem meg, mint Daváhüigijn Ganbold, a mongol műfordító.

Nagyon messziről indítjuk a beszélgetést. Én párhuzamot vonok közte és Kőrösi Csoma Sándor között (s nemcsak azért, mert az őshaza-kereső tudósról elnevezett kollégium egyik szobájában beszélgetünk), ő pedig Dzsingisz kán és Mátyás király közös vonásaira hívja fel a figyelmemet. Épp olyan bölcs volt – meséli az Aranyhorda vezérééről –, mint Mátyás király, mivel udvarának kapuit ő is megnyitotta más országok tudósai, asztrológusai és az idegen tanok előtt. Már más szemmel nézem a hódító mongolokat is mióta Ganboldot ismerem.

– Meséld valamit a családról, a gyökereidről!

– Mongol vagyok. Az Altaj-hegység tövében születtem. Három éves lehettem, amikor Ulánbátorba költöztünk. Nagy szerencsémnek tartom, hogy 4-5 nemzedékre visszamenőleg szinte mindent tudok az őseimről, mert a dédapámnál nőtem fel, s még élőszóban hallhattam a család történetét. Egyébként nemesi család sarja vagyok. Már dédapám, nagyapám is írástudó ember volt, édesapám pedig Oroszországban tanult. A „mongol népi forradalom” (1921) után a nemeseket megfosztották rangjuktól és vagyonuktól. Így mi is elszegényedtünk, csak a tanulás hagyományát vittem tovább.

Radnics Magdolna műfordító, könyve „A szív apostolai” címmel 2001-ben jelent meg, Budapesten.

– Milyen iskolákat végeztél Ulánbátorban?

– Érettségi után a Mongol Állami Egyetem Bölcsészkarának filozófia szakára iratkoztam be, de nem tetszett az akkori szocialista oktatási rendszer, nem akartam marxizmus-leninizmust tanulni. Inkább a keleti filozófia érdekelt, így négy év után otthagytam az egyetemet. Egy középiskolában kezdtem el tanítani a társadalom-tudományi alapokat.

– Hogy kerültél a magyar nyelv közelébe?

– Nézd, ott a falon azt a hosszú, ősz bajuszos férfit! Ő az én mesterem, példaképem. Minden vele kezdődött. Ezt mindig elmondom. Rincsennek hívják. Akadémikus és a Magyar Tudományos Akadémiának is külső tagja volt. Igen szoros munkakapcsolatban állt Ligeti Lajos kelet-kutatóval. 1956-ban itt, Budapesten doktorált, aztán Prágába utazott. Egy héttel később kitört

a forradalom, s ő Prágából figyelte az eseményeket. 1959-ben nagyon szép, átfogó, fényképekkel illusztrált könyvet írt magyarországi tartózkodásáról „Nyugaton utazva” címmel.

– Ezzel kezdődött? – lapozgatom a szinte ronggyá olvasott, megsárgult könyvet.

– Igen. Amióta ifjúkoromban a kezembe akadt, le sem került az asztalomról. Megkaptam az országot, s Rincsen sokoldalú munkássága is. Író, műfordító, néprajzkutató, filológus és történész is volt, több nyelven beszélt. Híres volt külföldön, az egész szláv nyelvterületen. Először a lengyel Mickiewiczet fordította, majd a cseheket. Az amerikai mongolisták között, és persze Magyarországon is elismert volt. Mongóliában az emberek szinte istenként tisztelték.

– Találkoztál vele?

– Többször láttam, de személyesen nem találkoztunk. Nagyon szép ember volt. Nemcsak, hogy közvetve ő indított el a pályámon, de az egész személyiségem kialakulásában is nagy szerepet játszott. 1977-ben halt meg.

– Hogyan valósultak meg az álmok a gyakorlatban?

– Az akkori kőkemény szocializmusban Rincsen ellenzékinek számított. Persze, nem a mai értelemben, mert ellenzéki értelmiségi csoport nem létezett. Már halála előtt és később is súlyos kritikákat kapott. Nacionalistának kiáltották ki, s néhány könyvét is elégették. Én úgy 24-25 éves lehettem. Ilyen hangulatban kezdtem el foglalkozni a hagyatékkal. Ki tudja miért, egyedül csak én nyertem bebocsátást a Központi Állami Levéltárba. Talán a peresztrojka az északi szomszédnál történő megjelenése is közrejátszott, hogy enyhült a helyzet. A hagyatékból sok levelet találtam Ligeti Lajostól, a Magyar Tudományos Akadémia alelnökétől. Gondoltam, akkor a válaszevél sem lehet kevés. Egy hónapos tanulmányútra jöttem, hogy betekintést nyerjek a levelezésbe.

– Ez mikor volt? Akkor már tudtál magyarul?

– 1988 vagy '89 tavaszán. Már nem is emlékszem pontosan, de április volt. Akkor még nem tudtam magyarul, főleg oroszul beszéltem. Az ELTE Belső-Ázsiai Tanszékén találkoztam mongolistákkal, akik elkísértek az Akadémiára. Sajnos azonban Ligeti Lajos végrendeletében ötven évre zá-

rolta levelezését. Mivel hatalmas könyvtárát a Szegedi Tudományegyetemnek ajándékozta, elvittek Szegedre is.

– *Milyenek voltak az első benyomásaid a magyarokról, Magyarországról?*

– Nagyon jók. Emlékszem, hogy szép tavaszi idő volt és mindenki nagyon kedves volt hozzám, úgyhogy a magammal hozott orosz nyelvű tankönyvből azonnal elkezdtem magyarul tanulni. Voltak olyan hangok, melyeket akkor még ki sem tudtam ejteni.

– *Ezt most már nehéz elképzelni. Nagyszerűen beszélsz magyarul. Hogy ragadtál itt ilyen hosszú időre, hiszen azóta kisebb megszakításokkal itt élsz?*

– Már Szegedről visszafelé jövet elkezdett bennem motoszkálni a gondolat: nem lehetne itt maradni, tanulni, akár önköltségi áron is? Úgy nyolc hónap múlva valóban visszajöttem, és beiratkoztam az ELTE-re. Ösztöndíjat persze nem kaptam, mert az akkori mongol kormány a bölcsező tanulmányokat nemigen támogatta. Később a Belső-Ázsiai Tanszék közbenjárásával azonban ez is rendeződött.

– *Végül is mit végeztél?*

– Magyar nyelv- és irodalomból, valamint orientalisztikából szereztem diplomát. Mindkettőből szakdolgozatot is írtam.

– *A hazatérés ekkor még nem fordult meg a fejedben?*

– Nem. Irodalomtörténészként és műfordítóként kezdtem el dolgozni, és tovább folytattam a tanulmányaimat az ELTE Modern Magyar Irodalomtörténeti Tanszékén. Nagy, mondhatni úttörő munkába fogtam, amikor egy olyan antológia összeállításába kezdtem, amely átfogja az egész magyar irodalmat. Százhatvan két íróat vettem fel, negyven prózai műből fordítottam részleteket, és száznegyven-százötven költeményt is átültettem anyanyelvemre. Mivel hivatásos irodalmárnak tekintem magam, s mivel Mongóliában nincs ilyen sokszínű irodalom, erkölcsi kötelességemnek tekintettem, hogy ezt megtegyem. Végül is ezért jöttem ide.

– *Milyen egyéb tervek valósultak meg, vagy vannak folyamatban?*

– Az antológia elkészült, s ezzel van szoros kapcsolatban a következő tervem. Ez a magyar irodalom története lenne mongolul. Még nincs készen. Kétszázhusz irodalmárról fogok írni. Terveim szerint nyolcszáz oldalas lesz a könyv. A doktori disszertációm Petri György költészetéből írom. Ezt hamarosan befejezem.

– *Miért pont ezt a témát választottad?*

– A szakdolgozatom címe „Vas István és Eliot munkássága” volt. Miközben Vas Istvánnal foglalkoztam, kezembe akadt a Petri Györgyről írt tanulmánya és Petri néhány verse is. Megfogott a pesszimizmusa, az Eliotéhoz hasonló személytelen, antipoétikus költészete. A posztmodern költészet már korábban is érdekelt, mert ez teljesen ismeretlen a mongol irodalomban. Eleinte egy kukkot sem értettem az egészből, noha rengeteg energiát fordítottam rá. Szerettem volna személyesen is találkozni Petrirel. Váradi Szabolcstól egy telefonszámot és egy söröző címét kaptam meg. Sokszor találkoztunk itt a későbbiekben. Mindenféleképp beszélgettünk, piáltunk... jó barátok lettünk.

– *Hosszú távú munkáidat időszéri feladatok szakitják meg.*

– Igen. Most felkérésre a Nobel-díjas Kertész Imre „Sors-talanság”-át fordítom mongolra. Szép munka, de stilisztika-ig korántsem egyszerű feladat.

... és Lator László műfordítóval

– *Ganbold! Mi a balatonfüredi Fordítóházban ismerkedtünk meg. Nem felejtetem el azokat a napokat, amikor munka után, a fehér asztalnál hajnalig beszélgettünk, énekeltünk mongol, német, magyar, horvát és orosz nyelven. Akkor egy nagyon jó csapat jött össze.*

– Erről feltétlenül beszélnünk kell. Én is köszönettel tartozom a Fordítóház Alapítványnak, a kuratóriumnak és személy szerint Rácz Péternek is. Ösztöndíjkkal nagyon sokat segítettek. Az antológia nagy részét és a Sorstalanság egy részét is ott fordítottam le. Nagyon jó és hasznos dolog ez azért is, mert különböző országokból jött műfordítókkal lehet ott találkozni, ismerkedni, tapasztalatot cserélni. Igazi műhelymunkára nyújt lehetőséget a Lipták-ház. Több ilyen kezdeményezésre lenne szükség.

– *Ugyanúgy, mint diákkorodban, Ulánbátorban, itt is állandóan mongol nemzeti viseletben jársz. Miért?*

– Nem tudom. Szeretem. Ódivatú ember vagyok. Ironikus az azt szoktam mondani, hogy ez egy koldus ruha. Mint Teréz anya szárija. Semmi egyéb. Drága cuccra nincs szükségem, pénzem sem lenne rá.

– *Miközben kitűzött feladataidon dolgozol, már két újabb terved is van.*

– Egy ötvenezer címszavas magyar-mongol szótárt szeretnék összeállítani. Az első lépéseket már megtettem, de nagy munka. A másik még jelentősebb. Ami Rincsen akadémikusnak sajnos nem sikerült a hatvanas években – magyar tanszék létrehozása a Mongol Állami Egyetemen – az én kezdeményezésemre 2004-ben valóra válik. Az egyetem rektori tanácsa 2002-ben határozatot hozott a Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszék, valamint a Hungarológiai Kutatóműhely megalapításáról az ulánbátori Mongol Állami Egyetemen. Egész télen dolgoztam a tanszék célkitűzéseinek és tantervének összeállításán. Ez lesz a szentírásunk. Három szobát kapunk. A berendezés és a könyvek beszerzése is az én feladatom, ezért a megvalósítás érdekében a menedzseri feladatokat is el kell látnom.

– *Ez azt jelenti, hogy jövőre – mivel előreláthatólag te leszel a tanszékvezető – elhagyod Magyarországot. Végleg?*

– Úgy tervezem, hogy öt-hat évig ingázni fogok a két ország között, amíg talpra nem állítom a tanszékét, míg ki nem nevelök egy olyan gárdát, akikre nyugodt szívvel ráhagyhatom a munkát. Akkor majd megint visszajövök. Még nem tudom milyen minőségben, de hosszabb időre. Szeretek itt élni...

Radnics Magdolna